

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 324

Parasjat Bo

8 Shevat 5770
23 januari 2010

Overzicht Parasjat Bo (Exodis 10:1 –13:16)

Hasjem vertelt Mosjé dat Hij het hart van Par'o zal verharden zodat door wonderbaarlijke plagen de wereld voor altijd zal weten dat Hij de enige ware G-d is. Par'o is gewaarschuwd voor de plaag van de sprinkhanen en er wordt hem verteld hoe ernstig die zal zijn. Par'o stemt erin toe alleen de mannen te laten gaan, maar Mosjé staat erop dat iedereen moet kunnen gaan. Tijdens de plaag roept Par'o Mosjé en Aharon bij zich opdat zij de sprinkhanen plaag laten ophouden, en hij geeft toe dat hij gezondigd heeft. Hasjem doet de plaag ophouden maar verhardt het hart van Par'o en die weigert opnieuw de Joden te laten gaan. Het land, behalve het Joodse volk, wordt dan in een diepe, voelbare duisternis gehuld. Par'o roept Mosjé bij zich en zegt hem al de Joden uit Egypte mee te nemen, maar hun vee achter te laten. Mosjé vertelt hem dat zij niet alleen hun eigen vee zullen meenemen, maar dat Par'o ook zijn vee moet meegeven. Mosjé vertelt Par'o dat Hasjem nog een plaag over Egypte zal brengen, de dood van de eerstgeborene en dan zullen de Joden Egypte verlaten. Hasjem verhardt opnieuw het hart van Par'o, en Par'o waarschuwt Mosjé dat wanneer hij hem nog eens ziet, Mosjé gedood zal worden. Hasjem vertelt Mosjé dat de maand Nissan de eerste van de maanden zal zijn. Het Joodse volk wordt opgedragen een schaap te nemen op de 10de van de maand Nissan en daarop te passen tot de 14de. Het schaap moet dan geslacht worden als een Pesach-offer, zijn bloed moet op de deurposten worden aangebracht, en zijn vlees moet geroosterd worden gegeten. Het bloed aan de deurposten zal een teken zijn dat hun huizen gepasseerd zullen worden wanneer Hasjem de eerstgeborenen van Egypte doodt. Het Joodse volk wordt opgedragen deze dag te herinneren als de Uittocht van Egypte door nooit chameets te eten op Pesach. Mosjé geeft de geboden van Hasjem door aan het Joodse Volk, dat ze feilloos uitvoert. Hasjem zendt te laatste plaag, de dood van de eerstgeborene, en Par'o stuurt de Joden weg uit Egypte. Hasjem vertelt Mosjé en Aharon de wetten aangaande het Pesach-offer, pidjon haben (de lossing van de eerstgeborene zoon) en tefillien.

Met toestemming vertaald uit Torah Weekly van Ohr Somayach in Jerusalem, Israel
©1998 Ohr Somayach International - All rights reserved.

Haftara Bo (Jeremiahoe 46:13-28)

De Haftara begint met Jeremiahoe's profetie dat de Koning van Babylon Nevuchadnezzar en zijn leger Egypte zal vernietigen. Egypte wordt gewaarschuwd dat het zich op een oorlog moet voorbereiden. Slechts één ding kon hen redden: dat was als de Egyptenaren *tsjoewa* zouden doen (tot inkeer zouden komen en berouw zouden tonen). Jeremiahoe voorspelt vervolgens dat Egypte zal worden verslagen en verbannen, hoe Nevuchadnezzar zal komen en Egypte zal binnenvallen en tenslotte Egypte zal vernietigen. Heel Egypte zal in ballingschap gezonden worden, dus... laat ieder zich reisvaardig maken, ook de edellieden. Er wordt verklaard waarom Hasjem Egypte wil straffen. Dat is wegens de hardheid waarmee Egypte de Joden al die jaren onderdrukt heeft. Het is tijd dat zij terugbetaald worden. Maat voor maat. Na de Egyptische ballingschap zullen zij terugkeren naar hun land. De Haftara eindigt met een aanmoediging van Hasjem dat als het de Egyptenaren zal worden toegestaan om terug te keren naar hun land, de Joden zeker zullen mogen terugkeren uit de Babylonische ballingschap naar hun thuisland, *Erets Jisraël*.

Het verband tussen de Haftara en de Parasja: In de Parasja wordt Egypte gestraft voor de misdaden die het tegen de Joden begaan heeft. Eén van de straffen is de plaag van de sprinkhanen. Deze Haftara werd gekozen wegens een referentie aan de sprinkhanen. Een ander verband is dat tegen het einde van de *parasja* de *Bnei Jisraël* op weg gaan naar hun vrijheid, naar het Land Israël. Zo ook eindigt de Haftara met Israëls bevrijding uit de Babylonische ballingschap.

Vorig jaar namen wij in dit nummer van *Parasjat Bo* de klassieke commentaren van hoofdstuk 10 van deze parasja op. U kunt dat nog vinden op http://www.joodsleven.nl/Tanach/02-Sjemot/Sjemot_10-met-comm.doc.

Hier volgt hoofdstuk 11 met de commentaren van *Rasji*, *Ramban*, *Ibn Ezra*, *Rasjbam* en *Sforno*

11 ¹ Hasjem had tegen Mosjé gezegd: „Nog één plaag zal ik over Par’o en over Egypte brengen, daarna zal hij jullie vanhier wegsturen; wanneer hij jullie wegstuurt, zal hij jullie volledig vanhier verdrijven.

Wanneer hij jullie wegstuurt – Zal hij dat doen op dezelfde manier als waarop hij jou en Aharon heeft weggestuurd [in vers 10:11]. Zoals hij jullie toen in woede heeft weggestuurd, zo zal hij het volk in woede wegsturen (*Sforno*).

Volledig – Hij zal jullie allen wegzenden (*Rasji*). [*Rasji* wijst er hier op dat het woord מְלֵאָה – door ons vertaald met ‘volledig’ – niet vernietiging betekent, hetgeen de normale betekenis ervan is, maar in dit geval met ‘volledig’ vertaald moet worden, overeenkomstig *Onkelos*.] Ook *Rasjbam* verklaart dat het ‘iedereen’ betekent: mannen, vrouwen, kinderen en vee.

Zal hij jullie volledig vanhier verdrijven – Destijds heeft hij alleen jullie beiden eruit gegooid, deze keer zal hij jullie allemaal uit het land verdrijven. Want dit is de manier waarop Hasjem recht doet: wanneer iemand obstinaat weigert de wil van zijn Schepper te doen, dan zal hij uiteindelijk gedwongen worden datgene te doen wat hij aanvankelijk weigerde te doen, maar onder veel moeilijker omstandigheden, zoals er staat geschreven [in *Devariem* 48:47-48]: „Omdat je Hasjem niet gediend hebt... daarom zul je nu je vijanden dienen.” En ook: „Zoals jullie in Mijn oren gesproken hebben, zo zal Ik met jullie doen.” En zo zeggen onze Geleerden [*Pirkei Avot* 4:11]: „Wie Tora verwaarloosde terwijl hij rijk was [d.w.z. met het excuus dat zijn rijkdom hem ervan weerhield], zal uiteindelijk Tora verliezen in armoede” (*Sforno*). [Hij zal dan inderdaad geen tijd meer hebben voor Tora, omdat hij nu al zijn tijd nodig zal hebben om zijn lichaam in stand te houden.]

² Spreek toch ten aanhoren van het volk dat iedere man van zijn vriend en iedere vrouw van haar vriendin zal vragen om zilveren en gouden voorwerpen”.

Spreek toch – Dit is een uitdrukking voor een verzoek: ik verzoek u, vermaan hen daarover, opdat die tsaddiek, Avraham, niet zal zeggen: „Hij heeft de belofte ‘en zij zullen hen dienen en men zal hen onderdrukken’ (Bereisjiet 15: 13) vervuld, maar de belofte: ‘en daarna zullen zij uittrekken met grote bezittingen’ (Bereisjiet. 15: 14) heeft Hij niet vervuld (Berachot 9a, b) (*Rasji*). *Ibn Ezra* vertaalt het woordje נָא – na – dat wij met ‘toch’ vertaald hebben – met ‘nu’, evenals *Onkelos*.

Iedere man van zijn vriend en iedere vrouw van haar vriendin – Waren de Egyptenaren dan vrienden van de Israëlieten? Dit leert ons dat nadat de plagen geëindigd waren, G-d ervoor zorgde dat de Egyptenaren bevriend werden met de Israëlieten, zodat zij hun uit eigen vrije wil hun voorwerpen uitleenden. Een Israëliet zei dan tegen een Egyptenaar: „Mijn vriend, leen mij dit voorwerp of dit kledingstuk of dit sieraad of iets dergelijks,” en de Egyptenaar kon dat dan niet weigeren (*Midsrasj Lekach Tov*).

Zal vragen – Als een waar geschenk, zoals in Psalmen 2:8: „Vraag het Mij en Ik zal je volken tot erfenis geven” (*Rasjbam*).

Zilveren en gouden voorwerpen – En natuurlijk ook kleren (*Ibn Ezra*).

³ Hasjem had het volk gunst geschonken in de ogen van Egypte; ook de man Mosjé had groot aanzien in het land Egypte in de ogen van de dienaren van Par’o en in de ogen van het volk.

Hasjem had geschonken – De Schrift vertelt ons dat G-d voldeed aan wat Hij Mosjé [in vers 3:21] beloofd had, namelijk: „En Ik zal dit volk gunst schenken in de ogen van de Egyptenaren” (*Ibn Ezra*).

Ook de man Mosjé – Want vele Egyptenaren leenden aan de Israëlieten wegens hun eerbied voor Mosjé (*Ibn Ezra*).

En in de ogen van het volk – Van het Egyptische volk (*Ibn Ezra*).

De verklaring van dit vers is dat de Egyptenaren de Israëlieten niet haatten wegens de plagen. Echter, de Egyptenaren hielden steeds meer van de Israëlieten, totdat de Egyptenaren zeiden: „Wij zijn de slechte mensen, die jullie geweld hebben aangedaan, en het is alleen maar juist dat Hasjem jullie gunstig gezind is.” Mosjé, die de plagen over hen gebracht had, stond in hoog aanzien in heel Egypte, zowel bij het volk als bij de dienaren van Par’o. En ook bij de Israëlieten, want hun houding was veranderd nadat ze gezegd hadden [5:12]: „Moge Hasjem op jullie neerkijken en oordelen over jullie,” en zelfs nadat er geschreven staat [6:9]: „Maar zij luisterden niet naar Mosjé, uit moedeloosheid.” Maar nu kreeg Israël grote achting voor Mosjé, toen ze zagen dat hij betrouwbaar was als G-ds profeet. [D.w.z., dat zijn profetieën uitkwamen.] Maar anderen beweren dat hij groot was in de ogen van de Egyptenaren. Maar de Schrift zegt niet dat „de man Mosjé groot was in de ogen van Par’o en in de ogen van zijn dienaren,” want G-d maakt Par’o stijfkoppig tegen Mosjé en hij had onbehoorlijk tegen Mosjé gesproken, omdat G-d wilde dat Par’o naar Mosjé zou toekomen en voor hem buigen, zoals iemand naar zijn vijand komt, want dat alles is een teken van grootheid voor Mosjé (*Ramban*).

⁴ Nu zei Mosjé: „Zo heeft Hasjem gesproken: omstreeks middernacht trek Ik door Egypte.

Nu zei Mosjé: Zo heeft Hasjem gesproken – Terwijl hij nog voor Par’o stond, werd deze profetie tot hem gesproken.

Want nadat hij van Par'o was weggegaan, heeft hij diens gezicht niet meer gezien (*Rasji*).

En dit zeiden onze Rabbijnen: G-d 'sprong' als het ware op Mosjé met deze profetie, hetgeen wil zeggen, dat G-d als het ware het paleis van Par'o binnenging voor Mosjé, want Mosjé had zojuist tegen Par'o gezegd: „Ik zal uw gezicht nooit meer zien.” Daarom was het nodig dat G-d daar en dan tegen Mosjé sprak, zodat Mosjé geen leugenaar zou blijken te zijn. [Immers, Mosjé zou Par'o nog een keer moeten waarschuwen voor de tiende en laatste plaag van de eertgeborenen. Daarom gaf Hasjem Mosjé daar ter plaatse, nog in aanwezigheid van Par'o [aan het eind van zijn discussie met Par'o in vers 10:24], opdracht hem daarvoor te waarschuwen.] En dit was de enige keer dat Mosjé tegen Par'o in diens eigen huis sprak (*Ramban*). [Alle andere keren sprak hij met Par'o buiten de stad, bij de Rivier, volgens *Ramban*.] *Ibn Ezra* echter meent dat deze profetie aan Mosjé al in vers 4:23 gegeven werd, op de Berg Sinai: „Ik zeg tegen u: 'Laat mijn zoon heengaan, opdat hij Mij zal dienen, en weigert u hem te laten gaan, dan zal Ik uw eerstgeborene zoon doden'” Dus de betekenis hier [11:1] is: *G-d had tegen Mosjé gezegd: 'Ik zal nog een plaag over Egypte brengen.'*

Omstreeks middernacht – [Hebr.: *Ka-chatsot halaila*.] Wanneer de nacht [in tweeën] gedeeld wordt, en [men moet hier vertalen met] wanneer het middernacht is [en men moet niet vertalen met 'omstreeks' of met 'tegen' middernacht, want een dergelijke twijfelachtige uitdrukking zou hier minder gepast zijn (*Ond.*)]. Dit is de eenvoudige betekenis ervan, maar onze geleerden verklaren het met *omstreeks middernacht*, en zij zeggen dat Mosjé zei: omstreeks het midden van de nacht, of iets ervoor, of iets erna. Hij zei niet 'in het midden,' omdat hij vreesde dat de sterrenwichelaars van Par'o zich zouden vergissen [bij de berekening van de juiste tijd te middernacht] [en bij de G-ddelijke verschijning op het juiste tijdstip van middernacht in de waan zouden verkeren dat het nog iets vóór of reeds iets na middernacht was (*Ond.*)], en dan zullen zij [op grond van hun vergissing] zeggen: Mosjé is een leugenaar (*Berachot* 4a) (*Rasji*).

Sifteï Chachamim licht toe: „Om middernacht” had moeten zijn: „*Chatsot halaila*” en niet „*Ka-chatsot halaila*,” zoals Koning David zegt in de *Tehillim* [Psalmen] 119:62: „Te middernacht [*Chatsot laila*] sta ik op om U te danken.”

Volgens *Ibn Ezra* betekent *ke-chatsot halaila* hier 'nadat de eerste helft van de nacht voorbij is.’’

Volgens *Or HaChaim* betekent het: 'zoals middernacht,' d.w.z., zoals die nacht toen G-d een groot wonder voor Avraham verrichtte, namelijk de nacht waarop hij de koningen versloeg, zoals er staat geschreven [in *Bereisjiet/Genesis* 14:14]: „Die nacht splitste hij zich tegen hen.” Volgens *Bereisjiet Rabba* 42:8 gebeurde dit in de nacht van de 15^e Niesan.

Volgens *Ramban* werd deze waarschuwing aan Par'o vóór *Rosj Chodesj Niesan* gegeven, namelijk toen hij voor Par'o stond in vers 10:24, terwijl pas later, in vers 12:2 pas gezegd wordt: „Deze maand is voor jullie het begin van de maanden” [hetgeen op *Rosj Chodesj Niesan* gezegd werd]. Dus Mosjé vertelde niet wanneer deze straf zou komen. Hij zei echter in „laaiende woede” [zie vers 8]: „Ik zal uw gezicht nooit meer zien, maar u zult mij laten roepen en uw dienaren zullen voor mij te middernacht buigen en mij smeken uw land te verlaten.” Pas in vers 12:12 onthulde Mosjé aan de Israëlieten: „Ik zal deze nacht door het land Egypte gaan.” [Dit was de nacht waarop het Pesachoffer gegeten zou worden, de nacht waarop wij nu de Sederavond vieren.]

Ke-chatsot halaila betekent „zodra het middernacht geworden is” (*Rasjbam*).

Trek ik door Egypte – Wanneer het gaat om de uitvoering van de profetie, schrijft Tora [12:29]: „וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה – *wajehie bachtzie halaila* – het was [exact] te middernacht.” Dit is de eenvoudige betekenis van de tekst. De reden dat Mosjé het een beetje anders zei, was omdat hij de plaag aankondigde voordat die plaats vond en daarom was het beter om te zeggen: „zodra het middernacht is, enz.” dan zal G-d de nacht in twee helften verdelen [het Hebreeuwse woord *chatsi* betekent 'helft'] (*Rasjbam*).

⁵ Dan zal iedere eerstgeborene in het land Egypte sterven, van de eerstgeborene van Par'o, die op de troon zit, tot de eerstgeborene van de slavin, die achter de molen staat, en elke eerstgeborene van het vee.

Tot de eerstgeborene die zit – in de gevangenis [zoals staat in *Sjemot* 12:29 in plaats van het hier voorkomende *de eerstgeborene van de slavin*]. Waarom werden de gevangenen, [die immers niet in staat waren om Israël enig kwaad te doen] gestraft? Opdat zij niet zeggen zouden dat hun afgod was opgekomen [om wraak te eisen] voor de hun aangedane smaad en daarom straf gebracht had over Egyptenaren. (*Rasji*)

Van de eerstgeborene van Par'o tot de eerstgeborene van de slavin – Allen die minder waren dan de eerstgeborene van Par'o en die voornamer waren dan de eerstgeborene van de slavin, zijn daaronder begrepen. En waarom werden de zonen van de slavinnen gestraft? Omdat ook zij de Israëlieten als slaven behandelden en zich verheugden in hun ongeluk (*Rasji*).

Van de slavin die achter de molen staat – Verderop (in vers 12:29) staat [in plaats van „de slavin die achter de molen staat”: „de gevangene die in de kerker was.” Dit is niet met elkaar in strijd, want we weten van *Sjimsjon* [Richteren 16:21] en ook van andere gevangenen, dat zij gedwongen waren de molensteen rond te draaien als zij gevangen waren (*Rasjbam*).

En elke eerstgeborene van het vee – Omdat zij dezen als afgod dienden. Wanneer de Heilige, geloofd zij Hij, een volk straft, straft Hij tevens hun afgoden. (*Rasji*)

⁶ En er zal een luid gejammer zijn in heel het land Egypte, zoals er nog nooit is geweest en zoals er nooit weer zal zijn.

⁷ Maar tegen alle Israëlieten zal geen hond zijn tong roeren, noch tegen de mensen, noch tegen het vee, opdat u zult weten dat Hasjem een onderscheid maakt tussen Egypte en Israël.

Zal geen hond zijn tong roeren – zijn tong scherpen. (*Rasji*)

⁸ Dan zullen al deze uw dienaren tot mij afdalen en zich voor mij neerwerpen en zeggen: ‘Ga weg, u en heel het volk dat u op de voet volgt,’ en dan zal ik weggaan.’ Toen ging hij weg van Par’o in brandende toorn.

Dan zullen al deze uw dienaren tot mij afdalen – Met deze woorden toonde hij eerbied voor het koningschap, want tenslotte kwam Par’o zelf, en niet zijn dienaren, naar hem toe in de nacht, toen hij zei: *maken jullie je gereed en vertrek uit het midden van mijn volk* (Sjemot 12: 31). Maar nietemin zei Mosjé van te voren niet tegen hem: u zelf zult tot mij afdalen en zich voor mij neerwerpen (Zevachiem 102a) (*Rasji*)

Dat u op de voet volgt – zij volgen uw raad en uw gangen. (*Rasji*)

En dan zal ik weggaan – met het hele volk uit uw land (*Rasji*) [en *ik zal weggaan* wil niet zeggen: ik zal van u weggaan om u niet meer te zien, zoals in de volgende woorden *toen ging hij weg van Par’o* (*Ond.*)].

Maar ik zal niet onmiddellijk weggaan, zoals u gevraagd heeft, maar ik zal blijven en wachten tot de ochtend (*Sforno*).

Toen ging hij weg van Par’o – Toen hij zijn woorden beëindigd had ging hij weg van Par’o in brandende toorn, omdat Par’o tegen hem gezegd had *je zult mij niet meer onder ogen komen*. (Sjemot 10: 28) (*Rasji*) [hier onmiddellijk voorafgaande komt niets voor, dat zijn woede kon hebben opgewekt, maar die was ontstaan naar aanleiding van wat hem in Sjemot 10: 28 werd meegedeeld. Voordat Mosjé echter vertrok wilde hij Par’o alles zeggen, wat hij hem nog te openbaren had (*Ond.*)].

⁹ Maar Hasjem had tegen Mosjé gezegd: Par’o zal niet naar jou luisteren, opdat Mijn wonderen zich nog zullen vermeerderen in het land Egypte.

Maar Hasjem had tegen Mosjé gezegd: Par’o zal niet naar jou luisteren – G-d vertelde hem dat de reden waarom Par’o niet positief op Mosjé’s waarschuwing wilde reageren, was omdat G-d het hart van Par’o verhard had, om meer wonderen te vertonen. Dit was om zowel de Egyptenaren als de Israëlieten de kracht van G-d te tonen, zowel als Zijn goedheid, zoals er geschreven staat [10:2]: „Opdat jullie zullen weten dat Ik Hasjem ben.” Mosjé en Aharon hadden al deze wonderen uitgevoerd omdat G-d wilde dat het door mensen zou worden gedaan. Maar nu was de tijd gekomen om Egypte te straffen en Israël te redden van deze straf (hoewel sommigen van hen de straf in zekere mate wel verdienen) en om de Egyptische afgoden te vernietigen. En dit alles door middel van het *Pesach*-offer. G-d wilde dat dit gebod van Pesach [12:2] door Mosjé en Aharon aan het volk gezegd zou worden, want zoals zij beiden getracht hadden om Egypte tot inkeer te brengen en de Israëlieten te leren, zo ook zouden Mosjé en Aharon de vruchten van hun arbeid mogen plukken (*Sforno*).

Opdat Mijn wonderen zich nog zullen vermeerderen – De sterfte der eerstgeborenen, het splijten van de Rietzee en het verdrinken daarin van de Egyptenaren (*Rasji*) [Het woord *vermeerderen* wijst er op dat hier niet één enkele plaag – de sterfte der eerstgeborenen – bedoeld wordt (*Ond.*)]

Ramban is het niet eens met *Rasji*, namelijk dat met de hier bedoelde wonderen de wonderen *na* de exodus bedoeld zou zijn, wegens het volgende vers, vers 10. [Dit vers 10 suggereert dat de in vers 9 bedoelde wonderen slaan op die wonderen die plaatsvonden vóór de uittocht, want dit vers stelt duidelijk dat wegens Par’o’s stijfkoppigheid hij het volk niet liet gaan. Dus het kan niet slaan op de splijting van de Rietzee, enz., want dat gebeurde *na* de uittocht (*Mizrachi*).] Volgens *Ramban* wordt hier de plaag van de eertgeborenen mee bedoeld.

¹⁰ Mosjé en Aharon hadden al de wonderen voor Par’o verricht, maar Hasjem had het hart van Par’o verhard, zodat hij de Israëlieten niet uit zijn land liet weggaan.

Mosjé en Aharon hadden verricht – Men heeft ons dit reeds bij alle vorige wonderen geschreven. Men herhaalt het hier alleen maar om het te verbinden met het volgende hoofdstuk. (*Rasji*)

Dit zijn de wonderen die hierboven vermeld werden. Dit staat hier geschreven omdat het het verslag van alles, wat zij gedaan hadden, afsluit, met inbegrip van de aankondiging van de plaag van de eerstgeborenen, want aan die plaag zelf hadden Mosjé en Aharon geen deel (*Ramban*).

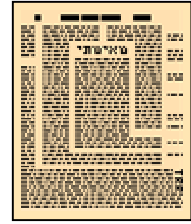
„Ook de man Mosjé had groot aanzien” (11:3).

Er staat in het Hebreeuws: גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל קָאָד – *gam ha-iesj Mosjé gadol meod* – lett.: „ook de man Mosjé was zeer groot.” Verklaart de *Ba’al HaToeriem*: de laatste letters van de woorden גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה – *gam ha-iesj Mosjé* – vormen het woord הָשֵׁם – *Hasjem* – „de Naam”, maar in omgekeerde volgorde, zowel als de naam מֹשֶׁה – *Mosjé* – van achter naar voren הָשֵׁם – *Hasjem* – spelt, zinspelend op het feit dat de grootheid van Mosjé tweevoudig vergroot werd. [Volgens *Peroesj HaToer HaAroch* vond Mosjé erkenning zowel in de ogen van de dienaren van Par’o, als in de ogen van het volk. Vandaar de dubbele vergroting.]

MISJNA VAN DE WEEK
PEA – HOOFDSTUK ACHT

Misjna 8:7

אין פּוּחֲתִין לְעֵנִי הָעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְּקוֹם מִכֶּפֶר בְּפוּנְדִיּוֹן, מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֻלַּע. לָן,
נוֹתְנִין לוֹ פְּרֻנְסַת לֵינָה. שָׁבַת, נוֹתְנִין לוֹ מִזוֹן שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת. מִי שֵׁשׁ לוֹ מִזוֹן שְׁתֵּי
סְעֻדוֹת, לֹא יִטַּל מִן הַתְּמָחוּי. מִזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעֻדוֹת, לֹא יִטַּל מִן הַקֶּפֶה. וְהִקְפָּה

נְגִיבֵית בְּשָׁנִים, וּמִתְחַלֶּקֶת בְּשִׁלְשָׁה:

Men¹ geeft² aan een arme, die van de ene plaats naar de andere gaat, niet minder dan een brood ter waarde van een *pondion* van vier *se'a* voor een *sela*³. Overnacht hij, dan geeft men onderhoud voor de nacht⁴. Blijft hij over Sjabbat, dan geeft men hem [voldoende] voedsel voor drie maaltijden⁵. Wie⁶ voedsel voor twee maaltijden heeft mag, niet van de *tamchoei* nemen⁷. [Wie] voedsel voor veertien maaltijden [heeft] mag niet van de *Koepa* nemen⁸. En de *Koepa* wordt ingezameld door twee⁹ [mensen] en verdeeld¹⁰ door drie.

Aantekeningen bij Misjna 8:7

1. Behalve de giften aan de armen van land- en tuinbouwproducten, is iedere Jood verplicht liefdadigheid aan de armen te geven, ook stadsbewoners (zie *Dewariem* 15:7-8). In vroegere tijden werd er door de *gabbaiem* van de stad wekelijks geld opgehaald dat in een *koepa* - armenkas - ging en dat *Erev Sjabbat* onder de armen verdeeld werd, zodat ieder voor zeven dagen elk twee maaltijden kreeg, totaal dus veertien maaltijden. Voorts was er een soort gaarkeuken - de *tamchoei* - waar aan langstreckende armen maaltijden werden verstrekt.
2. **Men geeft** – De beheerder van de *Koepa* (*RAV*).
3. **Een brood ter waarde van een *pondion*** – Een brood dat verkocht werd voor een *pondion*, wanneer het tarwe verkocht wordt voor vier *se'a* per *sela*, en vier *se'a* is vierentwintig *kawiem*, want iedere *se'a* is zes *kawiem* en de *sela* is vier dinar en iedere dinar is zes *ma'a*. Dus een *sela* is 24 *ma'a*. Dus 24 *kawiem* is 24 *ma'a*, of wel een *Kav* is een *ma'a*. [Voorts geldt dat] een *ma'a* is twee *pondion*. Dus brood dat verkocht wordt voor één *pondion* is een halve *kav* groot. Maar omdat de winkelier wat wil verdienen voor het bakken en malen, is het onmogelijk dat hij het brood dat een halve *kav* groot of zwaar is, verkoopt voor een *pondion*, de waarde waarvoor men het graan op de markt verkoopt - vier *se'a* voor een *sela*. Daarom wordt het brood [van een halve *kav*] niet verkocht voor een *pondion* maar slechts [een brood van] een kwart *kav*. Maar wanneer men het graan op de dorsvloer uitdeelt aan de arme, zodat hij het zelf moet malen en bakken, dan mag men hem niet minder geven dan een halve *kav*. Maar wanneer men hem een kant-en-klaar gebakken brood geeft, dan krijgt hij slechts een kwart *kav*, dat is [een hoeveelheid van] zes eieren. En zo wordt verklaard in *Eroeviem* 82 (*RAV*).
4. **Onderhoud voor de nacht** – Een bed, kussens en dekens (*RAV*).
5. **Voedsel voor drie maaltijden** – Want men moet op Sjabbat drie maaltijden eten (*RAV*).
6. De arme.
7. **Mag niet van de *tamchoei* nemen** – De *tamchoei* wordt ieder dag verdeeld wanneer de *gabbaiem* terugkeren van hun tocht langs de deuren van de huiseigenaren en van hen kant-en-klaar voedsel hebben ingezameld voor de armen en het voorwerp waarin men het gekookte voedsel doet, noemt men *tamchoei* (*RAV*).
8. **Mag niet van de *koepa* nemen** – Omdat de *koepa* iedere *Erev Sjabbat* verdeeld wordt (*RAV*).
9. **Ingezameld door twee** – [door twee beheerders van de *koepa*]. Omdat men geen toezicht houdt op de *tsadaka* van de gemeente door minder dan twee mensen (*RAV*).
10. **Men verdeelt door drie** [beheerders] – Net als andere financiële aangelegenheden die door drie mensen beoordeeld moeten worden [d.w.z. meningsverschillen over financiële zaken worden berecht door een *Beit Din* van drie rechters] (*RAV*).

Uit de Babylonische Talmoed

De voornaamste onderwerpen van Traktaat Sjabbat Daf 26

Daf 26a

Waarmee steekt men aan – maar niet met *tewel*

Vruchten die *tewel* zijn, dat wil zeggen vruchten waarvan geen *troema* en *ma'aser* is afgescheiden, zijn verboden om te eten, maar men mag er wel op een andere manier profijt van hebben, maar niet als dat leidt tot vernietiging van de vruchten. Dus men mag het niet verbranden, om van de verbrandingswarmte of het vuur gebruik te maken. Daarom is het verboden om een olielamp aan te steken met behulp van *tewel*-olie. Dit verbod geldt zowel op werkdagen als op Sjabbat. Dit verbod geldt ook als de *tewel*-vruchten *tamee* zijn

en een *Kohen* mag ze in geen geval opeten, ook niet wanneer hij daar *troema* van afgescheiden heeft, want de vruchten zijn *tamee*.

Waarmee steekt men aan – soorten olie

Rabbi Sjim'on ben Alazar heeft gezegd: „Men steekt geen Sjabbat-lamp aan met balsem – een hars die uit de balsemboom druipt, omdat kleine druppels van de balsem-olie wegspatten, wanneer die brandt, en dat kan brandgevaar opleveren voor het huis.” De Gemara vertelt van een gruwelijk verhaal over een vrouw die een hekel had aan haar schoondochter en haar adviseerde zich met balsem te parfumeren. De schoondochter ging heen en parfumeerde zich met balsem. Toen ze bij haar schoonmoeder terugkwam, zei die haar de olielamp, waar balsem-olie als brandstof in zat, aan te steken. De vlam van de lamp sprong over op de met balsem geparfumeerde kleren van de schoondochter, die daarop levend verbrand werd.

Een andere reden waarom men geen balsem mag gebruiken, is omdat dat aangenaam geurt en men misschien wat van de balsem uit de lamp zal nemen, waardoor die minder gaat branden.

Rabbi Sjim'on heeft ook gezegd dat allerlei sappen die afkomstig zijn uit bomen, niet gebruikt mogen worden om er een olielamp mee aan te steken, omdat zij te dik en te stroperig zijn om door de pit te worden geabsorbeerd.

Rabbi Tarfon heeft gezegd: „Men steekt alleen aan met olijfolie.” Toen Rabbij Jochanan ben Noeri de woorden van Rabbi Tarfon hoorde, stond hij op en vroeg: „Wat moeten de mensen in Bavel doen, die alleen maar sesamzaad-olie hebben? En wat moeten de mensen in Medië doen, die alleen maar notenolie hebben? En wat moeten de mensen in Alexandrië doen, die alleen maar olie van radijszaad hebben? En wat moeten de mensen in Capedonië doen, die noch het een, noch het ander hebben maar alleen petroleum? Echter,” zo ging Rabbi Jochanan verder, „het enige wat er te verbieden valt, is die oliesoorten die de Geleerden in het begin van dit hoofdstuk verboden hebben om mee aan te steken.”

Daf 26b

De definitie van een kledingstuk

Op deze daf bediscussieerd de Gemara of overal waar in Tora sprake is van een kledingstuk zonder verdere specificatie, de Tora ieder kledingstuk bedoelt of alleen kleding die gemaakt is van wol of linnen.

De bron van deze twijfel is een *passoek* in *parasjat Metsora* (*Wajjikra* 13:47): „En het kledingstuk [*bèged*], wanneer daaraan de ziekte van *tsara'at* is, aan een kleed [*bèged*] van wol of aan een kleed [*bèged*] van linnen...” Mag men hiervan leren dat op alle andere plaatsen in Tora waar sprake is van een kledingstuk [*bèged*] zonder verdere specificatie, dat daar alleen een kledingstuk van wol of linnen mee bedoeld is, of geldt deze beperking alleen voor *parasjat Metsora*. De Gemara concludeert dat inderdaad alleen een kledingstuk van wol of linnen *toema* kan aannemen, mits het groter is dan drie × drie vingerbreedtes, maar alle andere kledingstoffen, ook al zijn zij nog zo groot, niet.

Inzicht in de parasja

„Toen zei Hasjem tegen Mosjé: Ga naar Par'o, want Ik heb zijn hart verhard” (10:1)

Rasji voegt daaraan toe: „Ga naar Par'o en waarschuw hem.” Hij begreep dat de opdracht om Par'o te waarschuwen indirect gegeven was: hoewel Tora niet vermeldt dat Hasjem aan Mosjé specifieke instructies gaf voor zijn ontmoeting met Par'o, blijkt achteraf gezien duidelijk, uit het feit dat Mosjé daadwerkelijk Par'o waarschuwde, dat Hasjem hem daartoe opdracht had gegeven. Maar als dit zo is, dan komt er een vraag boven: aan het eind van dit vers geeft Hasjem aan Mosjé een reden voor Zijn opdracht: „want Ik heb zijn hart verhard.” Hoe kan dit een reden zijn om Par'o te waarschuwen?

We kunnen zeggen dat Hasjem Mosjé vertelde: „Hoewel het geen zin heeft om Par'o te waarschuwen, omdat Ik zijn hart verhard heb, ten einde deze tekens in zijn midden te plaatsen, zodat jullie dat aan je kinderen zult kunnen vertellen, moet je hem toch uit Mijn Naam waarschuwen.” Dit kan bedoeld zijn als een les voor rechters en gerechtshoven in alle generaties: zelfs al zijn jullie ervan overtuigd dat iemand zo obstinaat is in zijn slechte gedrag, dat alle waarschuwingen van de wereld geen invloed op hem hebben, dan is het nog niet aan jou om in iemands hart te kijken, en je moet hem toch waarschuwen en hem wijzen op de repercussies van zijn handelingen, voordat je hem straf kunt opleggen.

Rav Moshe Feinstein